

Een gewone vinvis *Balaenoptera physalus* (Linnaeus, 1758) te Raversijde

Jan Haelters en Guido Rappé

In de vroege ochtenduren van een mistige 1 november 1997 werd alarm geslagen op de helikopterbasis te Koksijde. Een strandvisser had een gekapseisd bootje opgemerkt vlak voor de kust van Raversijde. Onmiddellijk werd een Seaking ter plaatse gestuurd. Toen een duiker langs een kabel naar beneden gelaten werd, bleek het grote witte voorwerp de buik van een walvis te zijn. De bevoegde diensten werden op de hoogte gebracht. Eerst werd gemeld dat het om het kadaver van een 'potvis' ging. Ter plaatse aangekomen bleek echter duidelijk dat het een vinvis betrof. Het dier lag met de buikzijde omhoog in ondiep water tegen een strandhoofd. Aanvankelijk kon de juiste soort moeilijk vastgesteld worden. De kans was groot dat het om een gewone vinvis *Balaenoptera physalus* ging. Voor een dwergvinvis *Balaenoptera acutorostrata* leek het dier te groot, maar de noordse vinvis *Balaenoptera borealis* kon in eerste instantie niet uitgesloten worden. Toen het kadaver met de vereende krachten van brandweer en de inzet van zwaar materieel dichterbij de kust getrokken werd, en tenslotte in de vroege namiddag bij afgaand tij helemaal droog kwam te liggen, kon bevestigd worden dat het een gewone vinvis was. Het asymmetrisch kleurpatroon van de onderlippen - links donker grijs, rechts bleekgrijs tot wit - gaf de doorslag.

De gewone vinvis is na de blauwe vinvis *Balaenoptera musculus*, die zeer zeldzaam geworden is, het grootste levende dier op aarde. De grote exemplaren van het zuidelijk halfrond kunnen een lengte van 25 meter bereiken, en 80 ton zwaar worden (Evans, 1993). Het dier komt in de koude tot subtropische gebieden van wereldzeeën en oceanen voor. Gewoonlijk leeft het dier in dieper water, een eind uit de kust. Er zijn echter wel plaatsen waar vinvissen regelmatig vanaf het land kunnen waargenomen worden. De Noordzee behoort zeker niet tot het leefmilieu van deze soort. Bij ons is het dier dan ook een zeer zeldzame verschijning.

De waarnemingen van gewone vinvissen deze eeuw in onze wateren dateren van 1939 en 1978. Het eerste geval betreft een stranding te Oostduinkerke van een zeer gehavend dier dat mogelijk tegen een zeemijn gezwommen was (Desmet, 1974). In 1978 spoelden delen van een kadaver in verregaande staat van ontbinding aan te Zeebrugge (Desmet 1981). Daarnaast spoelde in 1994 te Wenduine een stuk buikhuid aan dat

hoogstwaarschijnlijk afkomstig was van een gewone vinvis (Van Gompel, 1996). Delen van kadavers kunnen gemakkelijk getransporteerd worden op de bulb onderaan de voorsteven van moderne cargo's. Dergelijke waarnemingen hebben dus slechts anekdotische waarde. Een vinvis in goede staat die in 1984 binnengebracht werd in de haven van Nieuwpoort, en later begraven werd op de rechteroever van de IJzer, werd aanvankelijk ook gedetermineerd als gewone vinvis, maar op basis van een gepubliceerde foto werd het dier echter door C. Camphuysen (Nederland) herkend als een noordse vinvis (Van Gompel, 1991, 1996). Overigens is de enige vinvis die normaal voorkomt in de Noordzee de dwergvinvis. Tijdens de SCANS-survey (Small Cetaceans Abundance in the North Sea), waarbij de walvisachtigen van de Noordzee, het Kanaal en de Ierse Zee geïdentificeerd en geteld werden, konden enkel ten noorden van Schotland en ten zuiden van Ierland enkele gewone vinvissen opgemerkt worden. De dwergvinvis werd wel regelmatig gezien in de noordelijke helft van de Noordzee tot aan de Doggersbank (Hammond et al., 1995).

Het dier dat op 1 november aanspoelde was dus het eerste verse exemplaar van de gewone vinvis van deze eeuw, wat toeliet een uitgebreide autopsie uit te voeren. Het jonge vrouwtje van ongeveer 13 meter lang (bij de geboorte meten de dieren ongeveer 6

meter) was waarschijnlijk 's nachts of de dag voordien gestorven. Het gewicht werd geschat op 10 tot 15 ton. Het dier vertoonde geen uitwendige letsels, buiten wat schaafwonden dat het postmortaal opgelopen had tijdens het schuren tegen het strandhoofd. Opvallend aanwezig op de huid waren enkele tientallen grote copepoden (Crustacea, Copepoda) van het genus *Penella*. Deze parasieten bleken diep verankerd in de speklaag van het dier. Tussen de huidplooien werden ook enkele commensale walvisluizen (Crustacea, Amphipoda, Cyamidae) verzameld. Voor het opsporen van typische diatomeeën (Algae, Chrysophyta) werden enkele huidmonsters genomen. Al deze aspecten van de buitenkant werden door de tweede auteur bemonsterd. Doordat de autopsie snel moest gebeuren (tussen afgaand tij en de avond, en omwille van het feit dat zeezoogdieren zeer snel ontbinden) werd het dier echter al snel gekanteld, zodat niet alle walvisluizen en copepoden konden verzameld worden.

De autopsie van het dier op het strand gebeurde onder leiding van Dr. Thierry Jauniaux (Universiteit Luik). Reeds bij het begin van de autopsie bleek dat het dier in een zeer slechte lichamelijke conditie verkeerde. De dikte van de vetlaag was gereduceerd tot enkele centimeters. Toen de reusachtige lever verwijderd was kwam de poortader, die de ingewanden (maag en darm) met de lever verbindt, tevoorschijn. Deze belangrijke ader was bijna volledig verstopt door een grote trombose. Die trombose bleek gevuld met wormen, waarschijnlijk spoelwormen (Nematoda) in een amorfe massa, mogelijk neergeslagen fibrine (een bloedeiwit dat ook neerslaat bij korstvorming in wonden). Normaal komen volwassen spoelwormen vooral in het maag-darmkanaal en de longen voor, niet in het bloedvatstelsel. Welke spoelwormen het hier betrof, en de vraag of deze obstructie de oorzaak of een gevolg was van een slechte lichamelijke conditie moet het verdere onderzoek nog uitwijzen. Van de belangrijkste weefsels (vet, spieren, lever, nier,...) werden stalen genomen om deze te analyseren op hun gehalte aan zware metalen, PCB's en resten van pesticiden. De autopsie en het nemen van weefselstalen gebeurden volgens internationaal overeengekomen technieken (Kuiken & Hartman, 1991).

Het was reeds donker toen de autopsie beëindigd werd, en omstreeks 20.00 u was het kadaver in twee stukken gesneden. Het werd afgevoerd naar een terrein buiten Oostende, dichtbij de - inmiddels gesloten - verbrandingsoven te Zandvoorde. Door skelettenpreparateur Jan Cools en medewerkers werden de resten verder ontvleesd, met de bedoeling de beenderen te bewaren. Deze worden opgenomen in de collectie van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN). Het gemonteerde

skelettenpreparateur Jan Cools en medewerkers werden de resten verder ontvleesd, met de bedoeling de beenderen te bewaren. Deze worden opgenomen in de collectie van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN). Het gemonteerde skelet zal uitgeleend worden om een ereplaats te krijgen in een nieuw skelettenmuseum in de Koninklijke Gaanderijen van de Thermen te Oostende.

Summary

On the 1st of November 1997, a 13 meter long female fin whale (*Balaenoptera physalus*) washed ashore on a Belgian beach near Ostend. It was only the third recorded stranding of a fin whale this century in Belgium. In contrast with the animals of 1939 and 1978 which came ashore very decomposed and even incomplete, this animal was very fresh, which made a thorough scientific investigation possible. The animal had clearly died very recently, at sea, not on the beach. The autopsy revealed that the blubber thickness was extremely reduced. In the portal vein a chronic thrombosis, containing a large number of worms (probably nematods) was found. This thrombosis and its parasites will be further investigated at the university of Liège. Of most important tissues (liver, kidney, fat, muscle,...), samples were taken for contaminant analysis. The skeleton of the animal will be mounted, and will probably be on display in a new museum in Ostend.

Literatuur

- Desmet W.M.A., 1974. Inventaris van de walvisachtigen (Cetacea) van de Vlaamse kust en de Schelde. Bull.K.B.Inst.Nat.Wet.(50) 1.
- Desmet W.M.A., 1981. De vinvis van Zeebrugge. Marswin 4, 1981; pp. 101-102
- Evans P.G.H., 1993. The natural history of whales and dolphins. Academic Press Ltd, London UK. 343 pp.
- Hammond P., Benke H., Berggren P., Borchers D.L., Stuckland S.T., Collet A., Heide-Jørgensen M.P., Heimlich-boran S., Hiby A.R., Leopold M.F. & ien N., 1995. Distribution and abundance of the harbour porpoise and other small cetaceans in the North Sea and adjacent waters. EC LIFE 92-2/UK/027.
- Kuiken T. & Garcia Hartmann M., 1991. Cetacean pathology: dissection techniques and tissue sampling. ECS newsletter 17, Special Issue.
- Van Gompel J., 1991. Cetacea aan de Belgische kust, 1975 - 1989. Lutra, 34: 27-36.
- Van Gompel J., 1996. Cetacea aan de Belgische kust, 1990 - 1994. Lutra, 39: 45-51.

Jan Britostraat 24
8200 Brugge

Kapelstraat 3
9910 Ursel